

Les revistes del 'boom' del còmic els anys 80

• 27 d'abril del 2019, a les 18.30 h
• Sala la Closeta, La Massana
En la 23a edició de la Massana Còmic

Joan Mundet - Jordi Coll i Herbst

Dibuixant - Editor de la revista Amaníaco

Corrien els anys vuitanta i als quioscos podíem trobar tota mena de revistes però, principalment, revistes de còmic adult, dins del que es va anomenar *el 'boom' del còmic*. Desgraciadament, a mitjan anys noranta, van desaparèixer gairebé totes fins a l'extrem que, actualment, les revistes que es poden trobar es poden comptar amb els dits de la mà i, segurament, ens sobraran dits. El present article resumeix el que es va parlar en la xerrada que es va fer en l'última edició de La Massana Còmic i no pretén ser un estudi exhaustiu de les publicacions que hi havia durant aquest *boom* del còmic, si no que dona un petit repàs a les revistes que podíem trobar en el quiosc, els continguts que formaven part d'aquestes publicacions i els autors que les van fer possibles.

Joan Mundet és un autor de còmics que va viure aquesta època i que va arribar a publicar en alguna d'aquestes revistes, tot i que a ell ja l'enxamparia quan va començar el declivi d'aquest moment daurat de la historieta a Espanya. A mi, com sóc d'una generació posterior, vaig arribar a conèixer totes aquestes publicacions en els quioscos, vaig anar dels afortunats que vaig poder gaudir amb la seva lectura i que, ara mateix, veig aquesta època amb nostàlgia i trobo a faltar el que ja no es trobi aquest tipus de material.

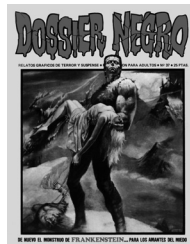
Procurarem fer un recorregut cronològic per totes aquestes revistes que, a mitjan anys vuitanta, podíem trobar en els quioscos. Unes van durar més, unes altres a penes van arribar a publicar-se un parell de números, però va ser una etapa molt interessant, a tots els nivells, dins del panorama del còmic.

Comencem...

“Dossier negro” (diversos editors, 1968 – 1988)

Va ser la revista pionera a Espanya del gènere de terror i també va ser una de les que més van durar. Al principi el contingut estava format, majoritàriament, per històries de terror, encara que més endavant s'hi van afegir altres gèneres com fantasia, ciència-ficció o aventures. També, als primers números, hi havia material autòcton, amb pàgines de Leopoldo Sánchez, Alfonso Font o Joan Boix, però amb el temps van començar a publicar pàgines procedents d'editorials dels Estats Units.

Durant el temps que es va publicar, la capçalera va passar per diversos editors: Ibero Mundial de Ediciones (1968 - 1974), Garbo Editorial (1974 - 1979), Ediciones Delta (1979 - 1981), Gyesa (1982 - 1986) i, finalment, Ediciones Zinco (1986 - 1988).

“El Papus” (1973 – 1986)

El Papus, revista satírica i neurastènica, va aparèixer un 20 d'octubre de 1973. Els seus fundadors van tenir com a referent les revistes franceses *Hara-Kiri* i *Charlie Hebdo*.

Va ser una publicació molt polèmica, transgressora i provocadora, que va provocar que els seus col·laboradors anessin a judici moltes vegades, que fos suspesa, que la publicació fos segrestada més d'un cop i, desgraciadament, el 20 de setembre de 1977 patiria un atemptat amb bomba que va acabar amb la vida del porter de la finca on era la redacció de la revista.

En els seus millors moments el tiratge de la revista va arribar als 400.000 exemplars. Dins d'*El Papus* podíem trobar dibuixants tan coneguts com Gin, Ferreras, Joma, Ja, Ivà, Alfonso López, Fer, Carlos Giménez, Manel Ferrer, Ventura y Nieto, Óscar Nebreda i L'Avi. *El Papus*, el gener de 1977, va guanyar el premi Yellow Kid com a millor revista internacional de còmics que donava el festival de còmic de Lucca (Itàlia).

“Star” (Producciones Editoriales, 1974 – 1980)

La revista *Star* va néixer a Barcelona el 1974 publicada per Producciones Editoriales i va durar fins al 1980. Durant tot aquest temps en van aparèixer 57 números. En un primer moment, la revista només era d'histories de còmic, però més endavant s'hi van afegir articles de text. També, fins al número 15, va tenir una periodicitat quinzenal, després va passar a mensual i, a mesura que va passar el temps, també en va augmentar el nombre de pàgines.

Aquí es van poder llegir les primeres històries de Cifré, Montesol, Max o Gallardo, i es van publicar pàgines d'autors nord-americans com Crumb, Shelton o Kurtzman. En la seva millor època, va arribar a vendre fins a 25.000 exemplars.

Va ser una publicació que va tenir bastants problemes amb la censura, alguns números van ser segrestats per les autoritats i, fins h tot, va haver de tancar durant un any per ordre governamental.

Després del seu tancament l'editorial va continuar i va publicar la revista *Bésame mucho*.

“Totem” (diversos editors, 1977 – 1994)

En una primera època (1977 - 1986), dins del *boom* del còmic adult i editada per l'editorial Nueva Frontera. Dintre de la revista podiem veure material estranger, principalment francès e italià publicat originalment a mitjan anys seixanta i principi dels setanta, però inèdit a l'Estat espanyol. També, més endavant, vam treure material d'autors espanyols fet expressament per la revista.

L'any 1986, en plena crisi del còmic, Josep Toutain, decideix ajuntar la revista amb Comix Internacional, aprofitant per finalitzar les sèries d'aquesta primera. Aquesta va ser la segona etapa de la revista que va durar fins 1991.

Finalment la revista va tenir una tercera època, l'any 1994, a càrrec de l'editorial New Comics, que va arribar a publicar fins a vuit números d'aquesta capçalera.

“Blue Jeans” (Nueva Frontera, 1977 – 1979)

Va ser una revista que va durar 28 números, en el seu interior podiem llegir històries d'autors francesos e italians, encara que també hi havien historietes argentines i, de forma més minoritària, d'autors espanyols com Enric Sió, José Ortiz, Alfonso Font, Martín Saurí o Antonio Hernández Palacios.

“El Jueves” (diversos editors, des de 1977)

La revista setmanal d'humor satíric *El Jueves*, va aparèixer el 27 de maig de 1977, creada per José llario, responsable també de capçaleres com *Barrabás* o *Por Favor*. En l'actualitat la podem veure encara als quioscos i és la revista satírica que més temps porta publicant-se a Espanya, superant a la desapareguda *La Codorniz*.

Supervivent de la crisi del còmic dels vuitanta, la revista va tenir un tiratge de 150.000 exemplars en 1990 i el rècord se'l va emportar el número 785 de la publicació, que va arribar als 201.700 exemplars.

La publicació, des de els seus inicis, s'ha vist embolicada en algunes polèmiques i processos judicials. Entre els més sonats estan el segrest del número 1.573 de la revista per part del jutge Del Olmo l'any 2007, per un delictes d'injúries a la corona.

L'any 2014, coincidint amb l'abdicació del rei Joan Carles I, l'empresa editora, RBA, va fer retirar el número 1.932 de la revista on a la coberta sortia un acudit sobre el tema i la va fer substituir. Això va fer que un grup de dibuixants, que feia molts anys que col·laboraven a la publicació, decidís abandonar-la davant la pèrdua de llibertat que significava que l'empresa editora els condicionés el que podien fer.

Alguns dels autors que han publicat a la revista són J. L. Martín, Fer, Kim, Ivà, Tom, Ventura & Nieto, Alfons López, Manel Ferrer, Carlos Azagra, Maikel, Albert Monteys, Manel Fontdevila, Ozeluí, Lluïssot, Mariel Soria, Tha, Rafel Vaquer, Ja, Idígoras y Pachi, Bernardo Vergara, Agreda...

“Bumerang” (Nueva Frontera, 1978 – 1979)

En la mateixa línia de la revista *Blue Jeans* (l'empresa editora és la mateixa), el contingut estava format per sèries franco-belgues, argentines, americanes i britàniques. Van publicar-se 24 números.

“1984” (Toutain Editor; després “Zona 84”, 1978 – 1984 i 1984 – 1992)

Va ser una revista mensual d'histories, de temàtica fantàstica i ciència-ficció per a adults, editada per Toutain. En arribar l'any 1984, la revista va canviar de nom i va passar a dir-se *Zona 84*.

Als Estats Units hi va haver també una revista amb aquest nom que va sortir uns mesos abans de l'edició espanyola i on treballaven molts autors espanyols a través de l'agència Selecciones Ilustradas de Toutain.

Va ser un dels referents de les revistes del còmic adult dels anys vuitanta. A les seves pàgines vam poder veure el treball de Richard Corben, Fernando Fernández, Carlos Giménez, Josep Maria Beà, Miquelango Prado, Horacio Altuna, Carlos Trillo, Juan Jiménez, Alfonso Font, Enrique Breccia, Paul Gillon o Jordi Bernet, entre molts altres autors de fama internacional.

“Creepy” (Toutain Editor, 1979 – 1985)

Amb el mateix nom hi va haver dues revistes, una als Estats Units (Warren Publishing, 1964) i l'altra versió, l'espanyola i de la qual parlem, editada per Toutain Editor a partir de 1978 i d'aparició mensual. En van sortir 80 números (inclòs un número 0) i, segons va explicar l'editor, en el moment del seu tancament, sis anys després de sortir, es venien 14.000 exemplars de la revista.

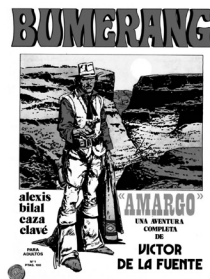
“El Víbora” (La Cúpula, 1979 – 2004)

Nascuda a final dels anys setanta i editada per Ediciones La Cúpula, va arribar a tenir, a mitjan anys vuitanta, fins a 40.000 lectors mensuals. Desgraciadament, va tancar poc després de complir els 25 anys, quan el nombre de lectors (uns sis mil, segons explicava el seu editor Josep M. Berenguer) en va fer insostenible la continuïtat.

A les seves pàgines vam poder llegir històries d'autors nacionals com Nazario, Gallardo i Mediavilla (Makoki), Max o Montesol, però també va ser la porta d'entrada d'autors alternatius com Robert Crumb, Gilbert Shelton (Los Freak Brothers), Art Spiegelman, Peter Bagge, Charles Burnos o els germans Hernández (Mario, Beto i Jaime).

“Comix Internacional” (Toutain Editor, 1980 – 1992)

La publicació, editada per Toutain Editor, va passar per tres etapes. La primera, entre 1980 i 1986, amb una periodicitat mensual, va arribar

als setanta números amb històries variades en què predominava el còmic clàssic; se'n van publicar setanta números.

La segona etapa de la revista neix de la fusió amb l'altra capçalera de la mateixa editorial, *Totem*, i el resultat és un augment de l'erotisme a les seves pàgines. En aquesta època, entren a col·laborar a la revista Josep M. Beroy, Guido Crepax o Milo Manara. En van sortir seixanta-set números.

A la revista vam poder trobar també pàgines d'autors com Alberto Breccia, Howard Chaykin (*Cody Starbuck*), Richard Corben (*Den*), Víctor de la Fuente, Will Eisner, Josep M. Beà, Pedro Espinosa, Manel Ferrer, Alfonso Font, Carlos Giménez, Pepe González, José Ortiz (*Burton & Cyb*, amb guió d'Antonio Segura), Mandrafina, Das Pastoras o Miguelanxo Prado, entre molts altres dibuixants d'aquella època.

Finalment, en una tercera etapa, el 1992, sota el segell d'Ediciones Zinco i dirigida per Josep Toutain, la revista només va durar sis números.

“Delta” (Ediciones Delta / Gyesa, 1980 – 1984)

Revista que va durar 49 números i que publicava historietes traduïdes de revistes americanes de les editorials Warren, Skywald i DC, juntament amb material de dibuixants nacionals i d'autors italians, francesos i argentins.

En un principi es podien trobar relats de fantasia, terror i ficció, encara que més endavant la majoria d'històries eren del gènere d'aventura.

“Bésame mucho” (Producciones Editoriales, 1979 – 1982)

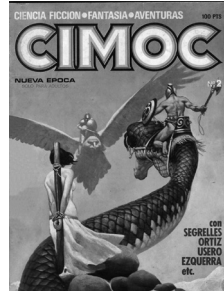
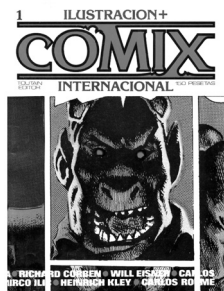
Publicada per Producciones Editoriales, va ser la successora de la revista *Star* i es va publicar des de 1979 fins al 1982, en total 29 números.

Juntament amb la revista *Star*, va suposar un canvi en la línia de publicacions de l'editorial, que fins llavors treia publicacions més orientades a un públic infantil i juvenil.

Al seu interior es van poder llegir històries d'autors com Lauzier, Petillon o Gotlib, amb autors autòctons que començaven com Gallardo, Fortuny, Montesol, Micharmunt i d'altres.

“Cimoc” (San Román / Riego Ediciones / Norma Editorial, 1979 – 1995)

Juntament amb *1984*, una de les revistes més conegudes del boom del còmic adult a Espanya i, on vam poder llegir moltes sèries d'autors nacionals (Maroto, Azpiri, Bernet, Alfonso Font) i també d'altres d'autors estrangers (John Wagner, Druiilet, Moebius, Enrique Breccia).

La primera etapa de la publicació, fins al número cinquè, va anar a càrrec de San Román. Mes tard, del número sis fins al deu, la segona etapa, la va publicar Riego Ediciones. Finalment, l'any 1981 i fins al seu tancament, la va editar Norma Editorial, coordinada al principi per Joan Navarro, més tard per Enrique Sánchez Abulí (el guionista de la sèrie *Torpedo*) i més tard per Toni Guiral (crític i especialista en còmics), Laureano Domínguez i, finalment, per Rafa Martínez, l'editor de Norma.

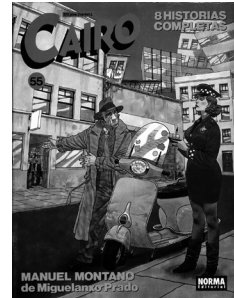
La revista, de periodicitat mensual, va tancar el 1995.

“Cairo” (Norma Editorial, 1981 – 1991)

Aquesta publicació va ser la representant del que es va anomenar *la línia clara* i on van publicar autors com Micharmunt, Mique, Sento, Daniel Torres, Calatayud, El Cubri o Pere Joan.

Va tenir dues etapes. En una primera va ser dirigida per Joan Navarro, es van editar 30 números fins al desembre de 1984 i hi van publicar molts clàssics del còmic franco-europeu, però sense oblidar alguns autors espanyols com el dibuixant Coll.

Finalment, després de 75 números, la revista va acabar tancant a causa de les poques vendes que tenia al final. Només es venien 6.000 dels 20.000 exemplars que s'imprimien.

Creació del Saló del Còmic de Barcelona (1981)

En mig d'aquest *boom* del còmic, neix el Saló del Còmic de Barcelona l'any 1981, seguint l'estela d'altres salons que es feien a Europa, com el de Lucca, a Itàlia, o el d'Angulema, a França.

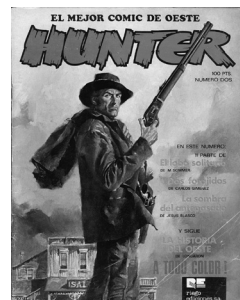
En la primera edició, va aplegar la presència de més de 300 autors convidats, entre els quals Richard Corben, Moebius, Will Eisner o Hugo Pratt. També hi va haver una gran presència d'editorials, tant nacionals com estrangeres: Dargaud, Casterman, Marvel, Warren...

En aquella època el saló era molt més professional, a diferència del que es fa actualment, i molts autors hi anaven a fer contactes de feina i a veure's amb editors. Era el moment on triomfava el còmic adult i la situació va permetre la creació d'un esdeveniment d'aquest tipus a Barcelona, on es trobaven gairebé la majoria d'editorials i autors de còmic.

“Hunter” (Riego Ediciones / Norma Editorial, 1981)

Revista de temàtica *western*, al seu interior podíem trobar autors com Jesús Blasco, Carlos Giménez, Manfred Sommer, Carles Longaron o Enrich, i sèries com *Blueberry*, *McCoy*, *Los Guerrilleros* o *Jonathan Cartland*.

Els primers sis números van sortir editats per Riego Ediciones de Madrid i, a partir del setè, la revista va ser publicada per Norma Editorial. Com que la revista no va funcionar, després de dotze números va tancar, encara que part dels continguts es van poder veure després a la revista *Sargento Kirk*.

“Metal Hurlant” (Nueva Frontera / Eurocómic, 1981 – 1987)

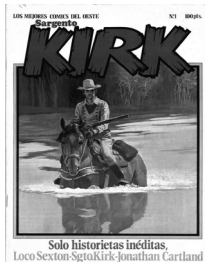
Revista francesa d'histories de ciència-ficció que es va publicar entre 1974 i 1987, i que també es va editar a Alemanya, Itàlia, el Regne Unit, els Estats Units (sota el títol de *Heavy Metal*) i Espanya.

Els tres primers números els va treure l'editorial Nueva Frontera i, a partir del quart, es va editar sota el segell Eurocómic. En van sortir en total 47 números. En un principi, durant els dos primers anys de vida de la publicació, la periodicitat va ser bimestral, després va ser mensual i, al final, va tornar a ser bimestral per acabar sortint irregularment.

“Sargento Kirk” / “Kirk” (Norma Editorial, 1982 – 1983)

Només va durar 14 números i la va editar Norma Editorial dins d'aquest boom del còmic adult, però no va acabar d'encaixar i va tancar el 1983. Els tres primers números portaven com a capçalera *Sargento Kirk*, però després va anomenar-se només *Kirk* i, encara que al principi la majoria d'històries eren de gènere *western*, a mesura que va anar publicant-se van anar desapareixent i van ser substituïdes per històries d'aventures o ciència-ficció.

“Rambla” (Distrinovel / García y Beá Editores / Ediciones Rambla, 1982 – 1985)

Revista d'histories fundada per Adolfo Usero, Josep M. Beà, Alfonso Font, Carlos Giménez i Luis García, seguint la fórmula de Humanoides Associés a França, que funcionaven com a cooperativa. El primer número va vendre 20.000 exemplars.

Després que Carlos Giménez, Alfonso Font i Adolfo Usero marxessin de la revista, vam poder veure Josep Mª Beà dibuixant-hi històries de diversos temes, amb diferents estils i signant amb diferents pseudònims, per omplir el buit que van deixar.

Durant la vida de la publicació va tenir tres editors, encara que sempre hi va haver al consell de redacció algun dels dibuixants fundadors. Inicialment la revista va donar sortida a material d'autors nacionals, encara que més tard es van incloure pàgines d'autors de fora.

Entre els dibuixants que van participar en aquesta publicació tenim nous autors com Rose Oduer, Antonio Navarro, Curro Astorza, Herikberto i en Joan Mundet, que ens acompanya en aquesta xerrada.

Desgraciadament, la crisi del còmic de mitjan anys vuitanta va fer que, juntament amb altres revistes d'histories que s'editaven llavors, acabés tancant, l'any 1985.

“Makoki” (La Cúpula / Editorial Makoki, 1982 – 1993)

Makoki va ser una revista d'histories *underground* que primer va editar La Cúpula i després Editorial Makoki. Va sortir aprofitant l'èxit del personatge del mateix nom, creat per Felipe

Borrallo, Mediavilla i Gallardo, que sortia dins la revista *El Vibora*. Entre els col·laboradors de la revista hi trobem Calpurnio, Kim, Martí, Montesol, Gallardo, Mediavilla o Gilbert Shelton.

El 1989, la revista és publicada per l'Editorial Makoki, creada per Borrallo, i en un principi dirigeix la publicació el dibuixant Calvo, autor de *Supermaño*, i més tard Damián Carulla.

En aquesta segona etapa de *Makoki* vam poder trobar alguns dels dibuixants inicials de la revista als quals es van afegir autors com Vázquez, Jorde Bernet, Nazario, Sánchez Zamora (pseudònim de Josep M. Beà), Onliyu, Tamayo, Garcés, Das Pastoras, Manel Fontdevila o Mauro Entrialgo, entre d'altres. També hi va haver uns quants autors estrangers, com el dibuixant Vuillemin, autor del polèmic còmic *Hitler=SS*, que va ser retirat de les llibreries i del qual es va prohibir la venda.

Ediciones Metropol (1983)

Editorial muntada pel guionista Mariano Hispano i el dibuixant Leopoldo Sánchez, que ens acompanya també enmig del públic que ha vingut a escoltar avui aquesta xerrada, l'any 1983 en companyia d'altres autors com Manfred Sommer o José Ortiz.

Durant el breu temps que va funcionar va editar tres revistes de còmic adult:

“Mocambo” (1983)

Publicació amb 64 pàgines, amb material d'autors nacionals, argentins i italians de la qual només van sortir dos números.

“Metropol” (1983 – 1984)

Una altra revista amb 64 pàgines, gairebé totes d'autors nacionals, en blanc i negre, on van publicar-se sèries com *Kraken*, d'Antonio Segura i Jordi Bernet, que després va continuar a la revista *Zona 84*, o *Sam Balluga*, una història de detectius amb guió d'Andreu Martín i dibuix de Mariel Soria. Van publicar-se dotze números.

“K.O.” Còmics (1984)

Publicada també per Ediciones Metropol, va ser una revista amb 80 pàgines en blanc i negre, de periodicitat mensual, on van sortir nous episodis de les sèries *Hombre*, d'Antonio Segura i José Ortiz; *Bogey*, de Leopoldo Sánchez, i *Frank Kappa*, de Manfred Sommer, que havien aparegut prèviament a la revista *Cimoc* (Norma Editorial, 1981). Només va durar quatre números.

“Madriz” (Ajuntament de Madrid, 1984 – 1987)

Revista d'històries publicada amb una subvenció de la regidoria de Joventut de l'ajuntament de Madrid, va sortir el gener de 1984 fins al febrer de 1987 i amb un tiratge de 25.000 exemplars, dels quals se'n

venien prop de 15.000 a l'inici i uns 6.000 exemplars poc abans de tancar.

A l'interior podíem veure el treball d'autors com Camús, Federico del Barrio, Juan Calonge, Guillem Cifré, El Cubri, Keko, Carlos Giménez, Juan Jiménez, Ana Juan, Ana Miralles.

“JauJA” (Druida, 1982 – 1983)

Publicació quinzenal de la qual només van sortir dotze números. Del primer se'n van fer 25.000 exemplars, però després el tiratge es va reduir fins als 15.000.

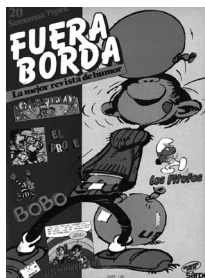
La revista va sortir enmig de la crisi de Bruguera, quan dibuixants com Manuel Vázquez, Jan o Ricardo Oliván van marxar de l'editorial per incorporar-se a aquest nou projecte. Aquí trobem sèries com *Los últimos de Villapiñas* d'en Jan o *Vámonos al bingo* i *Los casos de Ana y Cleto* de Vázquez. També hi havia seccions d'acudits i passatemps, i paròdies de personatges del moment que dibuixava en Bernet Toledano (germà de Miguel Bernet *Jorge*, autor del personatge de Doña Urraca, i tiet del també dibuixant Jordi Bernet).

“Fuera Borda” (Sarpe, 1984 – 1985)

Volent recuperar una revista de l'estil de les de còmic europeu i reprenent el que havien estat revistes com *Gaceta Junior* (Universo Infantil, S. A., 1968 – 1970), *Strong* (Argos, 1969 – 1971) o *Spirou Ardilla* (Mundis, S. A. Editora, 1979 – 1980), va aparèixer *Fuera Borda*, una publicació setmanal de la qual es van publicar cinquanta números i on es podia veure, principalment, material franco-belga amb sèries tan conegudes com *Los pitufos* (*Els barrufets*), *Tomás el Gafe* (*Sergi Grapes*) o *Lucky Luke*, entre d'altres.

Se'n van publicar cinquanta números de trenta dues pàgines cadascun.

“Garibolo” (Compañía General de Ediciones, S. A., 1986 - 1987)

Va ser una revista setmanal dirigida per Montse Vives, que havia estat guionista i també directora editorial a Bruguera. Juntament amb la revista *Bichos*, de la mateixa editorial, volia quedar-se amb el buit que havien deixat les revistes de Bruguera i, per això va haver de competir amb les revistes *Yo y Yo* i *Guai!* d'Ediciones Junior.

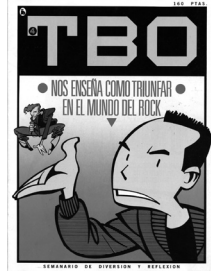
Els autors que van formar part del seu equip eren alguns dels dibuixants que havien marxat de l'Editorial Bruguera com Manuel Vázquez, Casanyes o Esegé. No obstant, la revista només va durar 23 números i, en tancar, la majoria dels col·laboradors van anar a parar a Ediciones B, que tenia en aquell moment els drets dels personatges de Bruguera.

“TBO” (Editorial Bruguera, 1986)

Res a veure amb la veterana capçalera de *TBO* que coneixíem. Després de la seva compra per part de l'Editorial Bruguera, es va voler fer una renovació total de la revista. Dirigida per Joan Navarro, va intentar seguir la fórmula de la revista *Cairo* i es va nodrir de material estranger, principalment francès, i de pàgines inèdites d'autors espanyols com Guillem Cifré, Gallardo, Mariscal, Max, Micharmunt, Pere Joan, Pétilion o Coll, entre d'altres.

La publicació va sortir en un moment en què el mercat estava saturat de revistes d'històries i, a causa del tancament de l'editorial Bruguera, el juny de 1986, va durar poc més de tres mesos, en què van sortir només set números.

“Más madera!” (Editorial Bruguera, 1986)

La revista va néixer també en els últims temps de l'Editorial Bruguera. Dirigida per Alfonso López i produïda per l'equip Butifarra, al seu consell de redacció hi havia el mateix Alfonso López, el guionista i dibuixant Joan Aliu, els també guionistes Pepe Gálvez i Francisco Pérez Navarro (Efedé) i l'especialista en còmics Toni Guiral.

En l'equip de col·laboradors podem trobar autors com Das Pastoras, Paco Roca, Pascual Ferry, Jordi Sempere, Padu, Montse Clavé o Pedro Espinosa.

La publicació va ser quinzenal i en van arribar a sortir 16 números.

“Superlópez” (Editorial Bruguera, 1985; Ediciones B, 1987 – 1990)

L'any 1985, a les acaballes de l'Editorial Bruguera, va aparèixer la revista *Superlópez*, que només duraria tres números i en què, excepte les pàgines del personatge que donava nom a la capçalera, amb l'aventura titulada 'La gran superproducció', la resta era material d'arxiu i reedicions.

Després de la compra de Bruguera per part d'Ediciones B, va tornar a sortir *Superlópez*, amb periodicitat quinzenal, i en van arribar a sortir 55 números, amb noves aventures del personatge, juntament amb històries de *La terrible Fifí*, *Pepe Gotera y Otilio*, *Anacleto*, *Coco Bill* o *Cab Haloloco* i *Los últimos de Villapiñas*, del mateix Jan.

La desaparició de l'Editorial Bruguera (1986)

Tot i que a principi dels vuitanta, l'Editorial Bruguera va arribar a facturar prop de 10.000 milions de pessetes, el juny de 1982 va fer suspensió de pagaments i, amb la seva desaparició, totes les revistes que feia van tancar.

Entre els motius que van portar a aquesta situació es troba la rescissió del contracte amb l'empresa editora *d'Interviú*, que els donava un

benefici de 1.000 milions l'any, la situació del mercat llatinoamericà, especialment a Mèxic i Argentina, on l'editorial exportava molt del material que editava, i la falta de liquiditat per l'encariment dels crèdits internacionals a causa de la devaluació de la pesseta respecte al dòlar. Finalment, l'any 1986 Grupo Z adquireix l'editorial i es va transformar en Ediciones B.

“Guai!” (Ediciones Junior / Ediciones B, 1986 – 1990)

La revista *Guai!* la va publicar en un principi Ediciones Junior, del grup editorial Grijalbo (el número 1 al 81) i, més tard, Ediciones B (a partir del número 82). En total en van sortir 175 números.

A causa de la situació de Bruguera en aquells moments i com que els drets dels personatges eren propietat de l'editorial, un grup d'autors va decidir fer una nova revista, amb nous personatges, encara que en molts es podia veure que estaven basats en els antics protagonistes. *Mirlowe y Violeta*, de Raf, era una història de detectius similar a *Sir Tim O'Theo*; 7, *Rebolling Street* d'Ibáñez, era una còpia de *13, Rue del Percebe*, i *Terre y Moto*, d'Escobar, eren els nous *Zipi y Zape*.

“Yo y Yo” (Ediciones Junior, 1987 / Ediciones B, 1990 – 1991)

Aquesta publicació setmanal va sortir amb material d'autors de la desapareguda Bruguera i va durar molt poc. Només se'n van fer sis números.

Més tard, la revista va sortir de nou a través d'Ediciones B, que en va publicar 27 números, on, juntament amb personatges de la revista *Spirou*, podíem trobar també sèries fetes per autors d'aquí com *Superlópez*.

I fins aquí el repàs a totes les publicacions que vam poder trobar i llegir dins l'anomenat ‘boom’ del còmic. Com podeu veure, a part del còmic adult, hi havia tota mena de publicacions, per a tot tipus de públic. I ara mateix, de tot això, ja no en queda pràcticament res. Moltes de les editorials que publicaven revistes han desaparegut i només *El Jueves* és la revista que encara podem trobar al quiosc; de la resta de publicacions que hem esmentat, ja no en queda cap.